Het PlattelandsParlement

dé plek waar actieve inwoners elkaar ontmoeten

VERSLAGEN VAN DE WORKSHOPS EN EXCURSIE

LANDELIJKE VERENIGING VOOR KLEINE KERNEN

Het PlattelandsParlement is dé plek waar actieve bewoners in contact komen met anderen, ideeën opdoen en zich laten inspireren door nieuwe werkwijzen. Dit jaar waren er op 23 november 170 mensen uit heel het land afgereisd naar Venhorst, gemeente Boekel (NB).

Interactieve workshops, een excursie en lezingen waren opgezet rond 5 thema's:

Pagina 4 Wat kan een dorpsondersteuner betekenen voor de dorpsgemeenschap?

Pagina 6 Is kringlooplandbouw een wenkend perspectief?

Pagina 8 Hoe vinden we goede herbestemming voor leegstaande kerken en agrarische gebouwen?

Pagina 12 Wat is de rol en organisatiewijze van onze dorpsorganisatie?

Pagina 15 Welke kansen biedt de Omgevingswet?

LANDELIJKE VERENIGING VOOR KLEINE KERNEN

Voorwoord

Burgemeester en gastheer Pierre Bos ging in zijn welkomstwoord in op de veranderende rollen:

“Het wenkende perspectief voor de rijksoverheid, provinciale en vele lokale overheden is partner te zijn in elk bewonersinitiatief. Anders gezegd: de overheid is aan zet om te participeren in bewonersinitiatieven. De logische volgorde van denken en handelen bij besturen is: het begint bij de inwoners, vervolgens komt de lokale overheid in beeld, daarna volgen provincie, rijk en Europa. De kaders waarbinnen we werken zijn de rechtstaat en de grondwet. Mijn verzoek aan alle bestuurders is nadrukkelijk de inwoners centraal te stellen. Bij alles wat je doet, vraag je je af wat heeft/hebben de inwoner(s) eraan. De vrijwilligers in onze dorpen zijn van een grote toegevoegde waarde. Deze vrijwilligers maken het positief verschil in fijn leven naast werken en wonen in onze dorpen, zij bepalen het perspectief voor een dorp. Zij maken Nederland, zij zorgen voor het verschil. “

PIERRE BOS

De dorps-ondersteuner

In steeds meer delen van het land zie je bij dorpsraden de vraag opkomen hoe zij kunnen anticiperen op de groeiende vraag op het gebied van welzijn en zorg binnen de gemeenschap. Binnen de ontwikkelingen van informele zorg (denk aan ontmoetingsruimte, klussendienst, boodschappendienst etc.) en formele zorg zoals dagbesteding en huisbezoeken (dagbesteding, huisbezoeken e.v.) zie je steeds vaker de positie van dorpsondersteuner verschijnen. Met een duidelijke meerwaarde voor de lokale gemeenschap!

Tijdens het PlattelandsParlement:

1. Ervaringen uit Heeze-Leende Meijel en Kessel – Dorpsondersteuners Lien Hartman en Inge Hanssen

   Het vertrekpunt is hier een betere coördinatie van huishoudelijke hulp geweest. De dorpsondersteuners indiceren en brengen het sociale netwerk rondom de inwoner in kaart. Vervolgens regelen zij huishoudelijke hulp of verdere ondersteuning.
   Waar in de gemeente Peel en Maas de functie van dorpsondersteuner ontstond vanuit een vraag vanuit de gemeente naar coördinatie van huishoudelijke ondersteuning, kan het initiatief ook bij een dorpsraad of bewonersinitiatief welzijn liggen. De meerwaarde van de dorpsondersteuner is dat het sociale netwerk om inwoners wordt vergroot en versterkt. De dropsondersteuner adviseert en ondersteunt en brengt mensen en organisaties sneller met elkaar in contact. Een hulpvraag kan zowel gekoppeld worden aan een organisatie, professional als aan een actieve bewoner of vrijwilliger.

2. Wat is een dorpsondersteuner en waar staat deze voor? – Marion Hulsebosch (oud-kwartiermaker dorpsondersteuning gemeente Landerd) en Evert van Schoonhoven (landelijk coordinator NLZVE Helpdesk)

Naast de vraag naar competenties, kernkwaliteiten en kerntaken van een dorpsondersteuner werd het lokale speelveld onder de loep genomen: wie zijn de mogelijke partners en wie is dan uiteindelijk de opdrachtgever van de dorpsondersteuner? Dit levert in de praktijk een pluriform beeld op. Veel blijkt afhankelijk van de visie van een dorpsraad of het organiserend vermogen van een bewonersinitiatief, de opstelling van het lokaal bestuur en ambtenaren en de mate waarin een welzijnsinstelling is ‘gekanteld’. De kern van dit alles is de vraag in hoeverre het professionele veld bereid en in staat is om inwoners de zelfregie te geven en te vertrouwen in de samenredzaamheid van de gemeenschap. In hoeverre wil en kan men een stapje terug doen, maar er vervolgens wel te zijn als daadwerkelijk de zorgvraag bij de individuele inwoner groter wordt.

3. Theoretisch kader dorpsondersteuners Ger Pepels (docent Leisure and Events, Breda University of applied sciences).
   De ontwikkeling van de dorpsondersteuner past in een verdwijnende verzorgingsstaat, met een toenemend aantal burgerinitiatieven om samen zelf de benodigde voorzieningen te organiseren. Voorbeelden zijn de energiecoöperaties, zorgcoöperaties, glasvezelcoöperaties – en ook rondom voedsel worden initiatieven ontplooid.

Een model hiervoor is het zogenaamde ABCD-model. (Assed Based Community Development) De gemeenschap organiseert zich steeds meer op basis van de aanwezige kwaliteiten, vaardigheden en talenten in de naaste omgeving. De dynamiek van een gemeenschap wordt mede bepaald door de energie en daadkracht die vanuit de samenleving komt. De zogenaamde gemeenschapskracht.

Ger Pepels geeft een groot aantal factoren mee die daar mede bepalend voor kunnen zijn. Hoe kun je gemeenschapskracht stimuleren, op welke wijze kun je inwoners aanspreken om ook hun talenten, vaardigheden en kennis in te zetten voor de gemeenschap. Opleidingen moeten hierop anticiperen door studenten andere competenties en vaardigheden mee te geven om zo adequaat in te kunnen spelen op deze ontwikkeling, die in de naaste toekomst alleen maar groter zal worden.

Gaat het om een dorpsondersteuner dan gaat het om signaleren, stimuleren, activeren, verbinden en initiëren.

Tijdens het PlattelandsParlement kwam de behoefte onder dorpsondersteuners – een nieuwe beroepsgroep, uniek van aanpak - aan de orde om onderling met elkaar ervaringen uit te wisselen.
In Limburg is een Intervisiegroep opgestart, om daarmee onderlinge ervaringen uit te wisselen.
De Helpdesk NLZVE brengt, indien gewenst, dorpsondersteuners in een nader te bepalen regio, bij elkaar om zo meerdere intervisiegroepen te starten. Daarmee wordt dan ook een indirecte doorontwikkeling van de functie van dorpsondersteuner beoogd. De NLZVE organiseert voor dorpsraden/bewonersinitiatieven die overwegen met een dorpsondersteuner te gaan werken of er net mee begonnen zijn, een Leerkring Dorpsondersteuners. Op één dag gaan zij samen met vertegenwoordigers vanuit de lokale overheid, de welzijnsinstellingen en de dorpsraad/bewonersinitiatief aan de slag. Contact: Evert van Schoonhoven, Helpdesk NLZVE: evert.vanschoonhoven@nlzve.nl / 06 – 53872580.

Kringloop-landbouw

Grootschalig produceren voor de wereldmarkt of milieuverantwoord, kleinschalig en geen uitputting van grond. Wat is er nodig voor een - ook door consumenten gedragen - andere aanpak van onze veehouderij en land- en tuinbouw?

Kringlooplandbouw is een gezamenlijke opgave voor omschakeling van voortdurende verlaging van de kostprijs van producten naar voortdurende verlaging van het verbruik van grondstoffen en een zorgvuldig beheer van bodem, water en natuur. Het moet bijdragen aan een nieuw verdienmodel voor boeren en waardering bij de consument, zodat zij de producten ook gaan kopen. Verder wil Nederland de wereldwijde prominente rol behouden. Landelijk zijn er vijf experimenten, om te zien of er een nieuwe keten ontwikkeld kan worden, in overleg met het Ministerie. De Peel is er één van.

1. AgroProeftuin De Peel - Excursie met Pierre Bos en Michiel Ytsma

   Op verschillende plekken in Noordoost-Brabant is AgroProeftuin De Peel actief met vernieuwende projecten om een nieuwe keten te ontwikkelen. De Peel is een intensief landbouwgebied geworden met voornamelijk varkens- en kippenbedrijven. Een aantal jaren geleden is onder leiding van Pierre Bos een samenwerking gestart met vijf gemeenten en het Waterschap om te kijken naar nieuwe mogelijkheden.
   AgroProeftuin De Peel doet onderzoek naar nieuwe gewassen op de zandgrond van Zuid Oost Brabant. Tien gewassen worden onderzocht op opbrengst, eigenschappen, gebruikswaarden en teeltmogelijkheden voor de praktijk. Nieuwe kansen zijn: eiwitproductie van eigen bodem, biomassa voor brandstof en bouwmateriaal, hoogwaardige olie voor voedingsindustrie en medicinale toepassingen. De voeding voor mens en dier bevat namelijk veel geïmporteerde eiwitgrondstoffen zoals soja. Bij kringlooplandbouw hoort eiwit van eigen bodem. Vanuit de AgroProeftuin wordt ook nagedacht over mogelijkheden voor VAB's (Vrijgekomen Agrarische Bebouwing). Alleen al in de gemeente Boekel zullen binnenkort 75 of meer van de 150 varkensbedrijven gaan stoppen. Misschien is het mogelijk om te schakelen naar woningbouw of naar ambachtelijke bedrijven. De wethouder heeft veel contact met de eigenaren, omdat de emotionele aspecten bij de boeren die generaties lang hun boerenbedrijf gerund hebben, groot zijn.

   De excursie leidt langs:
   Peka Knoef BV, een akkerbouwbedrijf met een mooie lijn van producten, dat nu ook energie opwekt uit groenafval. Er wordt geprobeerd om afspraken te maken met lokale boeren om compost of bokashi (het fermenteren van organisch afval) te gebruiken, maar daarvoor is een uitzondering op de huidige regelgeving nodig.

   Bert Aasman van Delphy vertelt over het proefveld en laat ons Yacon proeven, een soort zoete aardappel met een appel-wortel smaak. Verder heeft hij verbouwd: zomerkarwij, teunisbloem, quinoa, blauwmaanzaad, stevia, goudsbloem, amaranthus, soedangras. De onkruidbestrijding is veel werk en niet alle soorten kunnen tegen vorst. De volgende stap

is om de industrie geïnteresseerd te krijgen en te kijken of er sorgum en soja, als voer voor vee, verbouwd kan worden en of er nieuwe stallen en kassen mogelijk zijn, waar warmte uit de mestverwerking voor gebruikt kan worden.

Op het bedrijf van Jan Abe, die samen met zijn broer en neef twee biovergistingsbedrijven heeft in Boekel en in Zeeland, zien we hoe varkensmest van eigen en andere bedrijven kan worden omgezet naar energie. Jaarlijks wordt er 45 miljoen KwH elektriciteit opgewekt, dat genoeg is voor 12000 huishoudens. Naast mest worden ook afvalproducten zoals chips, bloemresten van bakkerijen en graanresten van de graanoogst verzuurd, waardoor bacteriën worden omgezet in methaan.
In de schuur van het 'Familievarken' in Venhorst worden in meerdere hoeken 40 families van varkens bij elkaar gehouden. De gedachte is, om mede vanuit het belang van varken ervoor te zorgen dat hij als familie kan opgroeien met 8-12 biggen per varken.
In de bus vertelt Jan Otten van Agrarisch Natuurbeheer Noord Brabant over meer biodiversiteit, dus integraal ondernemen en natuurbeheer, bv. door bloemenranden langs akkers en luzerne te gebruiken i.p.v. het doodspuiten van gewas. Ook particulieren kunnen een bloemenrand adopteren. Inzaaien in februari werkt beter dan in april. Variatie ontstaat doordat iedere boer iets anders zaait.
De boeren hebben het landschap gevormd, zij zijn van oudsher de landschapsbeheerders en het moet hun gegund worden, dat zij hiervoor ook betaald krijgen. De boeren dragen de natuur een warm hart toe. Met de komst van milieubewegingen is ook de teloorgang van de weidevogels ingezet.

2. Workshop over de Relatie bewoners, Proeftuin en de Regiodeal - Jules Goris en Michiel Ytsma
   In de Regiodeal voor Noordoost Brabant met het Rijk is de transitie in de landbouw een extra opgave, naast de energietransitie en klimaatopwarming. Het is de 6e economische regio in Nederland. Er ligt een grote kans in de Omgevingswet omdat deze gaat over eigen initiatief.
   Er zijn veel voorbeelden te geven van inwoners met initiatieven om de leefbaarheid te verbeteren. Bijvoorbeeld Ecodorp Boekel, een dorp dat hoort bij de tien beste duurzame initiatieven van Nederland. Of het fossielvrij rijden van voertuigen door de noordelijke provincies.
   Een methodiek om ideeën op te halen is bijvoorbeeld de Optrommelactie (gepresenteerd op PP 2017), waarbij een koektrommel 'rondgaat' in de straat om zo ideeën op te halen.

Conclusie en tips:

Het begint klein en gaat over doen!
Vaak gaat het om twee soorten mensen: mensen die projecten willen en snel resultaat willen boeken of mensen die op langere termijn willen werken (vaak een kleinere groep).
Het is belangrijk processen simpel en eenvoudig te houden. Zet kleine stapjes, denk in activiteiten.
Erken dat iedere gemeenschap anders is.

Kopieer geen successen van anderen. Het gaat om eigenheid: Waar ben je waardevol in, wat is je identiteit?

Herbestemming

De kerk komt leeg te staan; de boer heeft geen opvolger; het verzorgingshuis staat te verkommeren. Wat zijn mogelijkheden om tot een waardevolle herbestemming te komen en hoe kom je tot een gedragen accommodatiebeleid?

Tijdens het PlattelandsParlement:

1. Ervaringen uit Langenboom (NB) - Ivonne van der Horst

   Langenboom, met een inwonersaantal van 2200, heeft weliswaar niet te maken met krimp – wel met vergrijzing. Toen in 2018 de locale kroeg, annex zaal en cafetaria de deur sloot, ontstond er actie vanuit Eigen Kweek. Dit initiatief had al eerder successen gescoord, ondermeer door het dorp te voorzien van groene energie (en inkomsten). Uit het overzicht dat Eigen Kweek maakte naar voorzieningen bleek dat het dorp niet zozeer te weinig voorzieningen had, maar wel te versnipperd. Hieruit is een integraal dorpsplan gekomen waarbij keuzes zijn gemaakt: wat blijft en wat niet? Dit is gecommuniceerd op een dorpsbijeenkomst en via huis-aan-huis verspreiding. In de aanloopfase is dankzij beschikbaar geld geïnvesteerd in bijvoorbeeld een stedenbouwkundige. Door een goed en professioneel plan op te stellen, werd geïnvesteerd in draagvlak. Maar ook het maken van slimme keuzes en bereidheid om in te leveren (een minder groot sportterrein bijvoorbeeld)is nodig om een financieel haalbaar plan te creëren.

   De kerk beweegt mee en wil een gemeenschapshuis worden; het bisdom werkt mee aan verkoop van de kerk. Er is medewerking van sportclubs, gemeente (procesbegeleider) en provincie (fondsen) en het bedrijfsleven. Dorpstrekkers nemen plaats in werkgroepen en bundelen expertise, bijvoorbeeld in een rekenkamer.

   Om mensen energiek en betrokken te houden is er ieder half jaar een bijeenkomst, en wordt er regelmatig via huis-aan-huis-verspreiding gecommuniceerd.

2. Gesprek over de dilemma's - Ottersum (LB) Henk Vullings
   Ottersum heeft een actief sociaal verenigingsleven. Er is echter geen gemeenschapshuis, wel zijn er twee verschillende zalen die beide zullen gaan sluiten omdat de eigenaren op leeftijd zijn. Om te anticiperen op deze op termijn ontbrekende gemeenschapslocaties onderzoekt een werkgroep van 20 jongere en oudere inwoners waar behoefte aan in. Dat blijkt ondanks een zorgvuldige overlegprocedure met de achterban, geen sinecure omdat er flink veel gevoeligheden zijn. Er is vanuit de oude inwoners een jarenlange relatie met de zaaleigenaren; er is tijdsdruk; voor de oude kern is het pijnlijk als er 2 zalen weggaan enz.

   De ervaringstips zijn:
   Stel de leefbaarheid van het dorp voorop. Wat is belangrijk voor de gemeenschap? Laat je niet gijzelen door de emoties van bewoners. Vraag uitdrukkelijk om een akkoord van de bewoners om het dorpsbelang voorop te stellen en laat je zo mogelijk ondersteunen door een

externe deskundige. Laat je niet opjutten door tijdsdruk, het gaat immers om een goede oplossing voor de lange termijn.

Maak de gemeente duidelijk dat het gaat om een burgerinitiatief en dat het de wijze waarop de burgers dit gerealiseerd willen hebben, belangrijk is. Anderzijds moet je de gemeente wel aan je verbonden houden.

3. Aspecten van herbestemming - Frank Strolenberg, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

Twee dingen zijn belangrijk bij herbestemming. Ten eerste dat verandering een constante is. We moeten leren hoe we met die verandering om kunnen gaan. Als het om de herbestemming van kerken gaat is dit een belangrijk punt. Want verandering ligt hier gevoelig. Toch is het goed samen na te denken over de toekomst van kerken. Het tweede punt dat belangrijk is, is wat inwoners kunnen doen als het aankomt op herbestemming.

Inwoners hebben een aantal kwaliteiten: tijd, enthousiasme, integraal denken. Maar ook beperkingen: er zitten bijvoorbeeld grenzen aan onbetaalde inzet. Een kerk beschouwt men als van de gemeenschap, maar is formeel geen eigendom. Maar ook een professional heeft plus- en minpunten. Inwoners en professionals kunnen elkaar bij herbestemming goed aanvullen en in de praktijk kan er veel, ondanks dat er veel regels bij komen kijken. Dan gaat het niet alleen om algemene wet- en regelgeving, maar ook bijvoorbeeld om de eigen codex van de katholieke kerk die bepaalt dat er geen kerkelijke activiteiten uitgevoerd mogen worden in een gebouw dat niet meer als kerk gebruikt wordt.

De RCE heeft de 10 geboden van herbestemming van kerken opgesteld die initiatiefnemers helpt bij herbestemming. Deze zijn te vinden op www.toekomstreligieuserfgoed.nl

Excursie

Workshops

De dorps-organisatie

De Universiteit van Utrecht heeft hier in samenwerking met de LVKK onderzoek naar gedaan. Welke rol wil en kan de dorpsorganisatie hebben in de veranderende omgeving waar veel inwoners zelf het heft in handen nemen zoals bij de decentralisatie van de zorg en de energietransitie? Het daarvoor ontwikkelde Kleine Kernenspel is daarbij een goed hulpmiddel.

De netwerksamenleving vraagt een andere werkwijze van dorpsorganisatie. De aloude dorpsraad lijkt verleden tijd. Hoe benut je optimaal de kwaliteiten die in het dorp aanwezig zijn en doe je die dingen die door bewoners belangrijk worden gevonden?

Tijdens het PlattelandsParlement:

1a Ervaringen - Den Andel (GR), Engbert Breuker en Molenhoek (Lb.), Piet Roberts en Jacqueline Konings

In Den Andel met 500 inwoners, was het beleid lange tijd gericht op krimp. Nu is het dorp ingericht als netwerk en is er een wachtlijst met mensen voor huurhuizen, ondanks het feit dat de school is verdwenen. Deze omwenteling kon plaatsvinden door de focus te leggen op 'doen', ipv 'klagen'. Gekeken is welke mensen in het dorp al leuke dingen doen en of zij voor het dorp ook leuke dingen willen doen waar ze goed in zijn. Drie keer per jaar is er een netwerkbijeenkomst. Hier worden ook de nieuwe mensen in het dorp bij betrokken. Dingen willen doen en doen! Is hierbij het streven. Er is aandacht voor gezelligheid, uitwisseling van ideeën. Van tevoren worden thema's geïnventariseerd en er zijn meerdere werkvormen. Het bestuur is een kernteam, daarnaast zijn er nog formele besturen van bv dorpsbelangen en verenigingen. Het netwerk is de paraplu daarboven. De vergadercultuur is vaarwel gezegd. Er is een visie die lijn geeft, waarbij aangesloten wordt bij de vragen: wat vinden mensen leuk, wat kunnen mensen in het dorp, wat willen zij doen? Daarnaast is ruimte voor problemen. Hier is ruimte voor op een maandelijkse inloopavond. Deze worden door het dorp zelf opgelost (niet door het kernteam).

Inmiddels is veel gerealiseerd: een jongerensoos, een elektrische dorpsauto, een bosgroep, concerten, een dorpshuis en tuingroep. Er is veel aandacht voor zorg en mantelzorg en ondersteuning.

1b In Molenhoek met 4000 inwoners werd in 2008 als gevolg van een voorgenomen gemeentelijke herindeling een 'klassieke' dorpsraad opgericht. Toen deze zich teveel opgedeeld voelde worden tussen bewoners en gemeente, ging het roer om. Van zelfredzaamheid ging men over naar samenredzaamheid binnen het project Molenhoek Pakt Aan. Inmiddels betekent dit al 7 jaar lang een jaarlijkse ideeënfabriek, een brainstormplatform. Een jury, samengesteld uit de abonnees van de nieuwsbrief, destilleert hieruit een top 3 van plannen. Deze worden vervolgens gepitcht; bezoekers kiezen het beste plan. Uitgangspunt is dat de plannenmakers zelf zorgen voor realisatie en ook financiering van het plan. Hierbij komt

veel laaghangend fruit in beeld. Het gaat vaak om kleine, concrete projecten met een doorlooptijd van een paar maanden en snel resultaat, waarbij mensen zelf eigenaar van het idee blijven. Zo is er bijvoorbeeld in 2012 een lees- en ontmoetingspunt gerealiseerd, waarbij zo'n 40 vrijwilligers zijn betrokken.

De dorpsraad ondersteunt de ideeën door publiciteit, organisatie van de ideeënfabriek, monitoren van de voortgang (op basis van vertrouwen – geen controle). Kortom: de dorpsraad in de rol van positieve ondersteuner en aandraaier van het vliegwiel.

2. Het Kleine Kernen Spel is ontwikkeld voor dorpsorganisaties. Met het spel kan een dorpsraad, dorpsoverleg of dorpsbelang kijken naar de rol die zij in de toekomst wil spelen.

   Aan de hand van het kleine kernenspel werden vier functies van een dorpsbelangenorganisatie gepresenteerd: Activeren, verbinden, representatief en adviseren. De workshop wordt in vier delen verdeeld en de mensen praten binnen deze groepen waar ze tegenaan lopen om uiteindelijk globale tips voor elkaar te bedenken.

   Enkele tips zijn:
   • Geef inwoners de ruimte en faciliteer deze.
   • Geef als gemeente ook financiële ruimte aan bewonersinitiatieven.
   • Geef aandacht aan goede processen.
   • Ga met gezond verstand de representatieve functie in: je kunt nooit voor iedereen praten.
   • Neem alle stakeholders mee in je plan en belangrijke beslissingen.
   • Ga geen initiatieven forceren als deze er niet zijn
   • Spreek ook buiten je bubbel met de mensen in de buurt, anders mis je een boel meningen
   • Bedenk dat je soms een extra functie als wegwijzer hebt.
   • Blijf altijd met elkaar in gesprek

3. Ontwikkelingen binnen dorpsorganisaties - Ben van Essen

   Uit onderzoek (literatuur en enquête) blijkt dat Nederland uniek is in zijn vele bewonersoverlegorganisaties (boo's) en sterk verenigingsleven. Van oudsher werd de agenda van de boo bepaald vanuit de gemeente – in toenemende mate is het het dorp zelf dat de agenda bepaalt. Tegelijkertijd ontstaan er naast de boo allerlei bewonersinitiatieven die zelf contact met de gemeente willen. Uit een enquête blijkt dat dorpsbewoners weliswaar vinden dat de boo een nuttige functie heeft, maar er zijn ook kritische geluiden: "waar haalt een boo de legitimatie vandaan om namens mij te spreken?"; 'is een boo wel zo effectief?".

   Dan zijn er ook nog bovendorpse, landelijke ontwikkelingen die spelen zoals:

   Democratie in actie: Er zijn met betrekking tot de democratie in dorpen een aantal vraagstukken, waardoor er wel wordt gesproken over een democratische crisis. Het programma 'Democratie in actie' houdt zich bezig met vormen van zeggenschap in dorpen en de rol van de gemeente in de zeggenschap van dorpen. De meervoudige overheid: Er zijn verschillende soorten onderwerpen in een gemeente. Momenteel is de gemeente in het kader van

inspraak vaak alleen bezig met onderwerpen op het gebied van de gemeente zelf. De gemeente zou zich meer moeten richten op onderwerpen waarover de gemeenschap eigenaar is.

Vanuit de overtuiging dat de boo een belangrijke functie kan hebben in de ontwikkeling van het dorp, maar zich moet oriënteren op maatschappelijke ontwikkelingen en nieuwe uitdagingen, heeft de LVKK onderzoek laten doen door de Universiteit van Utrecht. Op basis van de uitkomsten en functies die een boo kan hebben (zie workshop hiervoor en onze site lvkk.nl) is het Kleine Kernen Spel ontwikkeld.

Als bewonersoverlegorganisatie loop je nogal eens aan tegen het volgende:
Je wilt niet 'autoritair' zijn, maar het is soms lastig om te verbinden met de bewoners, omdat zij boo's vaak nog zien als het verlengstuk van de gemeente of omdat ze zich überhaupt niet bewust zijn van de boo's. Of: de gemeente wil vaak dat je het als boo eigenlijk al geregeld hebt. Bij beide punten is het belangrijk heel bewust na te denken over je rol en je positie.

Een conclusie vanuit het Kleine Kernen Spel is dat het accent van boo's wellicht moet liggen op de communicatie met het dorp in plaats van de communicatie met de gemeente. Als we veel energie stoppen in de representatieve functie, dan blijft er weinig aandacht over voor de andere functies.

Daarom is het ook niet goed als de gemeente te veel en te vaak inspraak vraagt over kleine dingen. Gemeenten moeten zich dit realiseren. Daarnaast moet er wel nog iets te kiezen zijn als er om inspraak wordt gevraagd door de gemeente.

De omgevingswet

Bij de Omgevingswet is de inbreng van inwoners cruciaal. Hoe gaat dat in de praktijk en waar lopen partijen tegen aan?

Verandert er nu echt zo veel als de Omgevingswet in werking treedt? Welke mogelijkheden biedt de wet aan actieve bewoners? Welke ruimte geeft de gemeente aan bewoners? Hoe kunnen integrale dorpsplannen bijdragen aan een goede invulling van de wet?

Tijdens het PlattelandsParlement:

1. Ervaringen van Proeftuin Elsendorp (NB) – Willy Donkers en Tiny Janssen

   Elsendorp heeft 1100 inwoners. Naast een goedlopend Dorpsoverlegbestuur is in 2017 de Coöperatie Elsendorp opgericht. Daarbij wordt het dorp wordt als een bedrijf gezien. Er wordt collectief elektriciteit ingekocht en leden kunnen zich via de coöperatie verzekeren. Vanuit dit gemeenschapsgevoel en de terugtrekkende rol van de overheid is het dorpsoverleg begonnen met een pilot omtrent de Omgevingswet: Proeftuin Elsendorp.

   Een voorwaarde voor deze pilot van het dorp was het voeren van 'één overheid'. Er is een convenant opgesteld met het waterschap, de provincie, de gemeente en het dorp. Met deze partijen is de helft van het buitengebied van Elsendorp aangewezen als proefgebied. Hierna is het dorp begonnen met keukentafelgesprekken met de agrarische ondernemers van dit gebied en bewoners van het dorp. Ondernemers wilden met de dorpsraad aan tafel omdat zij zagen dat dit de kans was om het verschil te maken. Door middel van keukentafelgesprekken, waarna buurttafelgesprekken en dorpstafelgesprekken volgden, is discussie gevoerd over het gebied en een gebiedsvisie ontstaan. De gebiedsvisie wordt een omgevingsvisie en moet nog door de raad vastgesteld worden.

   Het dorpsoverleg heeft een extern bureau aangewezen voor de uitvoering, het proces en de economische vertaling van de gebiedsvisie. Waarbij de dorpsraad zelf de regie hield. Financiële ondersteuning kwam van de provincie en gemeente. Het kost veel tijd en geduld om een dergelijk proces te doorlopen. En steeds moeten het individuele belang en het gemeenschappelijke belang goed in de gaten gehouden worden. Het proces kun je vergelijken met ruilverkaveling, maar dan met draagvlak. Het is een proces in de geest van de Omgevingswet omdat het gaat om werken van onderop, samen met de bewoners.

2. Samen aan zet... met de Omgevingswet - Marco Farla en Lisa Elbers (adviseurs gemeente Horst aan de Maas)

   Binnen de Omgevingswet is de rol van initiatieven van bewoners en ondernemers belangrijk. De vraag is hoe je als gemeente invulling gaat geven aan participatie én hoe je de verantwoordelijkheid gaat verdelen. Een belangrijk onderdeel van de Omgevingswet is de andere manier van werken: van afvinklijstje naar samenwerking en dialoog. Met dit als achtergrond

is de aan de slag gegaan met een omgevingsdialoog met twee sporen.
Wanneer een initiatiefnemer een plan of idee indient, wordt gekeken naar de impactanalyse: wat voor impact heeft dit idee op de gemeenschap (wie is eigenaar, wat zijn de belangen, hoe ligt dit in de politiek). Dan ga je de dialoog in. Als er sprake is van een 'positieve' impact wordt de reguliere dialoog gevolgd. Eerst geeft de gemeente de juiste verwachtingen weer. Daarna wordt de verantwoordelijkheid gelegd bij de initiatiefnemer. Deze informeert de omgeving over het initiatief en zet dus de eerste stappen om belanghebbenden te zoeken. Hierbij kan de gemeente sturen. Hierna kan het definitief worden ingediend en wordt een beslissing genomen.
Naast deze reguliere dialoog heeft de gemeente ook een intensieve dialoog ontwikkeld wanneer bij de impactanalyse blijkt dat er een grote impact is voor de gemeenschap. Hierbij is het draagvlak een belangrijke factor. Men moet hier met elkaar in gesprek om een plan of initiatief tot zijn recht te laten komen. Loopt dit niet, omdat mensen bijvoorbeeld niet willen participeren, dan kan de gemeente eventueel een welzijnsorganisatie als gespreksleider sturen.
Er blijft wel een spanningsveld bij zaken die tegen het beleid van de overheid ingaan. Ambtelijk kun je wel zeggen "dat doen we objectief", maar dan krijg je toch een krachtenveld dat een rol speelt. Belangrijk is dat je vertrouwen in elkaar hebt tijdens het proces.

3. Kunnen we wel wat met de Omgevingswet? - Thijs van Mierlo, Landelijk Samenwerkingsverband Actieve bewoners (LSA)

Veel gemeentes worstelen nog met de Omgevingswet, willen de wet eerst begrijpen en zetten daardoor bewoners op afstand. Wat zijn eigenlijk de drie speerpunten van de wet?
1. Verschillende plannen voor ruimtelijke ordening beter op elkaar afstemmen
2. Duurzame projecten stimuleren.
3. Gemeenten, provincies en waterschappen meer ruimte geven om hun omgevingsbeleid af te stemmen op eigen behoeften en doelstellingen.

Participatie is een kernpunt van de wet. Belangrijk is dat het gebiedsplan opnieuw gemaakt moet worden. Zorg dat je als dorp bij het gemeentehuis aanklopt om samen dat gebiedsplan op te zetten. Ga niet wachten, maar ben hier actief bij betrokken!

Vanuit het gesprek met de aanwezigen blijkt dat sommige gemeenten goed meebewegen met de behoeften, maar dat andere gemeenten star blijven vasthouden aan de regels. Ook lijkt het soms dat mensen de ene keer naar de gemeenten moeten met het vergunningentraject, maar de andere keer naar provincies (van het kastje naar de muur gestuurd). Dit is een moeizaam en vooral tijdrovend proces.

Bij de omgevingsvisie, waar de gemeente nu al mee bezig zal (moeten) zijn, kun je verschillende rollen innemen. Namelijk die van initiatiefnemer, belanghebbende (stakeholder) of participatiedeelnemer. De bewoner kan initiatiefnemer zijn in de nieuwe wet. De initiatiefnemer moet ervoor zorgen dat belangrijke stakeholders gehoord zijn. Daarentegen moet de stakeholder zijn eigen buurt in de gaten houden en heeft die een verantwoordelijkheid wat betreft bijhouden wat in de buurt gebeurt (informatieplicht). Tot slot is een participatiedeelnemer geen initiatiefnemer van een bepaald plan, maar steunt dit plan wel (actief).

Europees Plattelands-parlement

Tijdens de pauze praatte Geert Hoogeboom (bestuurslid LVKK) bezoekers van het PlattelandsParlement bij over ontwikkelingen binnen het Europees PlattelandsParlement. Hier gaan steeds meer stemmen op om plattelandsontwikkelingen en thema's samen met die van steden te bekijken.

De LVKK was begin november in Canda, Spanje, tijdens het ERP aanwezig met een delegatie van 6 personen. Twee daarvan waren jongeren die winnaars waren van de 'battle of ideas' tijdens de conferentie van het samenwerkingsverband Burgerkracht Europa (SBE) in Kleve.
Het organiserende land - Spanje in dit geval - liet aan de deelnemers zien welke ontwikkelingen, kansen en innovaties zich op het platteland voordoen. De 350 deelnemers uit 41 landen ontmoetten elkaar in workshops en wisselden kennis en ervaring uit. Het slotdocument, dat bestaat uit de Peoples Declaration Candas en het nieuwe Manifesto, bevat een boodschap voor het Europees Parlement. Nadruk wordt daarbij gelegd op erkenning voor de vraagstukken van het Europese platteland, de financiering van initiatieven en de ondersteuning van activiteiten.

Vanuit de LVKK is ingezet op de link met de Verklaring van Venhorst (twee jaar eerder vastgesteld). De Nederlandse delegatie heeft er nadrukkelijk voor gepleit om het programma Smart Villages - voortkomend uit ERP 2017 en mede dankzij de inzet van Europarlementariër Lambert van Nistelrooij in Brussel geïnitieerd - zodanig om te buigen dat de belangen van de dorpsbeweging in Europa werkelijk gediend worden. Na afloop van het ERP is actie ondernomen om het Manifesto 2019 hierop aan te passen.
Een van de jongeren uit de delegatie nam actief deel aan het Europees Jeugd PlattelandsParlement dat enkele dagen eerder was begonnen. Een centraal thema was dat veel jongeren vaak van het platteland wegtrekken om in de grote steden te gaan studeren of van de mogelijkheden gebruik maken die stedelijke regio's bieden. Dit leidt tot een daling van de bevolking en een vergrijzing van de plattelandsbevolking in veel Europese landen. Een van de 'calls for action' die zij formuleerden was: "Youth not only demand that their challenges be solved by someone else, but they already make a great effort to improve the lives of their communities". In januari komen jongerenvertegenwoordigers in Brussel bijeen met vertegenwoordigers van het Europees Parlement om te bespreken hoe het huidige beleid kan worden verbeterd.

GEERT HOOGEBOOM

Het PlattelandsParlement is er voor uitwisseling, inspiratie en agendering. Tweede Kamerleden Roelof Bisschop (SGP), Erik Ronnes (CDA) en Rutger Schonis (D66) gingen in gesprek met deelnemers afzonderlijk en met de zaal. 'Door flexibeler om te gaan met regels zullen positieve ontwikkelingen op het platteland meer kansen krijgen', was een van de stellingen die zij voorgelegd kregen.

Het PlattelandsParlement

dé plek waar actieve inwoners elkaar ontmoeten

LANDELIJKE VERENIGING VOOR KLEINE KERNEN

Foto's met dank aan Bertrand Verhulst